

Malmö högskola
Studie- och
yrkesvägledarutbildningen
Individ och samhälle

Uppsats
15 högskolepoäng

Vägen in och vägen ut

En undersökning om vad som påverkar ungdomar inför gymnasievalet och vilka orsaker som ligger bakom studieavbrott på gymnasieskolan.

The way in and the way out

A study examining the influences on teenagers' choice of Secondary School program, and what might keep teenagers from finishing Secondary School.

Jessica Ivarsson

Maria Olofsson

Studie- och yrkesvägledarutbildningen 180 hp
Examensarbete 15 hp
2009-01-12

Examinator: Anders Lovén
Handledare: Jan-Anders
Andersson

SAMMANFATTNING

Vårt syfte med detta arbete var att undersöka vad som påverkar elever inför deras gymnasieval samt vad det kan finnas för orsaker till att ungdomar väljer att avbryta sitt gymnasieprogram.

Under examensarbetets gång upptäckte vi betydelsen av hjälp och stöd för ungdomar som riskerar att avbryta sin gymnasieutbildning och därför inriktades examensarbete även på hjälp och stödinsatser.

Vi har valt att arbeta utifrån två olika metoder, en kvalitativ i form av intervjuer med två elever och två intervjuer med studie- och yrkesvägledare samt en kvantitativ metod i form av en enkätstudie.

Vi har i vår teoretiska del i arbetet valt att använda oss utav George H Meads teori om hur människor påverkas av sin omgivning samt Linda Gottfredsons teori om begränsningar och kompromisser i valet.

Resultatet av vårt arbete visade att elever påverkas av sin omgivning till att välja gymnasieprogram och att den största orsaken till studieavbrott i vår undersökning var skoltrötthet bland eleverna. En annan orsak visade att bristen på hjälp och stödinsatser i skolan var en bidragande faktor till att eleverna valde att avbryta sina gymnasieprogram.

Nyckelord: gymnasieval, studieavbrott, avhopp, SYV

FÖRORD

Vi vill rikta vårt tack till alla som hjälpt oss under arbetets gång. Speciellt vill vi tacka den administrativa avdelningen på xx gymnasiet för hjälp med klasslistor till de elever som avbrutit sitt gymnasieprogram. Vi vill även rikta ett speciellt tack till studie- och yrkesvägledarna för att de tog sig tid att svara på våra frågor och funderingar. Inte minst vill vi tacka respondenterna för att de tog sig tid att svara på vår enkät, via pappersform och telefon samt även de två som ställde upp på intervju. Tack Pauline Grünthal för genomläsning av material och kritiska och utvecklande tankar!

Vi vill också rikta ett stort tack till vår handledare Jan-Anders Andersson som stöttat oss genom vårt examensarbete.

Tack till Maria för ett strålande samarbete under vårt examensarbete. Det har varit många härliga stunder fyllda av allt från skratt och lycka till frustrationer och besvikelser.

/Jessica

Jag vill tacka Jessica för ett bra samarbete med vårt examensarbete! Det har varit många roliga timmar och inspirerande tankar och jag är glad över vårt samarbete med detta arbete.

/Maria

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
2. BAKGRUND	7
3. SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	8
3.1 SYFTE	8
3.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	8
4. TIDIGARE FORSKNING	8
5. TEORI	12
5.1 GEORGE H MEAD	12
5.2 LINDA S GOTTFREDSON	13
6. METOD	16
6.1 URVAL.....	17
6.2 INTERVJUGUIDER.....	18
6.3 GENOMFÖRANDE AV ENKÄT	18
6.4 BORTFALLSANALYS.....	19
6.5 GENOMFÖRANDE AV INTERVJU MED ELEVER.....	19
6.6 GENOMFÖRANDE AV INTERVJU MED STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARE	20
6.7 FORSKNINGSETISKA PRINCIPER.....	21
7. RESULTAT	22
7.1 ENKÄTUNDERSÖKNING.....	22
7.2 INTERVJUUNDERSÖKNING AV ELEVER	23
7.3 INTERVJUUNDERSÖKNING MED STUDIE OCH YRKESVÄGLEDARE.....	25
8. ANALYS	27
9. AVSLUTANDE DISKUSSION	30
10. FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	32
11. KÄLLFÖRTECKNING	33
BILAGA 1.....	35
BILAGA 2.....	36
BILAGA 3.....	38
BILAGA 4.....	39
BILAGA 5.....	40
BILAGA 6.....	46

1. Inledning

Under vår tid på studie- och yrkesvägledareutbildningen har vi fått insyn i skolvärlden och vi har i våra praktikperioder varit på både grundskola som gymnasieskola där vi har blivit en del av arbetslagen på skolorna.

Vi har upptäckt genom vår erfarenhet från praktiken att det är elever som väljer att avbryta sin gymnasieutbildning av olika anledningar och det har väckt en del tankar hos oss. I vårt arbete som studie- och yrkesvägledare kan det vara betydelsefullt att vara medveten om att elever blir påverkade inför sitt gymnasieval och även vad det kan finnas för orsaker som gör att elever väljer att avbryta sin gymnasieutbildning.

Vi har själva några års yrkeserfarenhet och därför vet vi att det inte är lätt att få anställning utan att ha minst gymnasieutbildning. Gymnasieskolan är idag frivillig men arbetsmarknaden kräver i de flesta fall att ungdomar har minst fullständig gymnasieutbildning för att komma in på arbetsmarknaden men även när det gäller eventuella högre studier i framtiden är gymnasieskolan väldigt viktig. Studieavbrott från gymnasiestudier är ett problem både för individen själv och för samhället.

”Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, skall informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och därvid särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionshinder samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterade insatser.”

(Lärares handbok 2006 s 20)

Som studie- och yrkesvägledare är det viktigt att vi arbetar med elever och deras gymnasieval för att få dem att göra ett mer genomtänkt val och därmed också minska studieavbrotten för de elever som känner att dem kanske valt fel program. När ungdomar väljer att avbryta sin utbildning på gymnasieskolan händer det en hel del på vägen till beslutet att avsluta och vi undrar vad som ligger bakom det beslutet.

De ungdomar som väljer att avbryta sina studier på gymnasiet, har de fått hjälp och stöd med det eller har de fått hjälp och stöd för att fortsätta? Vad har skolan gjort för att försöka få

dessas elever att stanna kvar i skolan och känner eleven att den fick den hjälp som den önskat?
Vad är det som påverkar elever inför deras gymnasieval och vad finns det för bakomliggande orsaker till att elever väljer att avbryta sin gymnasieutbildning?

Vi vill studera vad det är som påverkar eleverna inför deras gymnasieval och vad det kan finnas för orsaker som gör att elever väljer att avbryta sin gymnasieutbildning och detta gör vi med hjälp utav en enkätundersökning för elever som avbrutit sin gymnasieutbildning samt med hjälp utav fyra intervjuer. Två intervjuer gör vi med studie- och yrkesvägledare som arbetar på grundskolan och två intervjuer med elever som avbrutit sin gymnasieutbildning.

Det finns en del forskning på området och vi skulle vilja bidra med mer kring detta aktuella ämne och vi hoppas kunna ta hjälp utav den forskning som redan är gjord för att få en djupare inblick i problemet.

2. Bakgrund

I början av 1990-talet genomfördes en ny gymnasiereform vilket innebar att alla tvååriga linjer i gymnasieskolan istället blev treåriga program. De tidigare tjugotvå linjerna tillsammans med ett stort antal specialutbildningar organiserades i sexton nationella program. Fjorton av programmen blev yrkesförberedande och två program blev studieförberedande. (Olofsson, 2007)

Tanken med reformen var att alla program skulle ge en allmän behörighet till fortsatta studier på högskola och universitet men också att förbereda ungdomar på ökade krav och kompetens i arbetslivet. Alla program skulle nu också innehålla en lika stor andel kärnämnen som skulle ge den grundläggande behörigheten till högskolan. (Olofsson 2007)

År 1998 infördes regeln att elever måste vara godkända i matematik, svenska och engelska för att komma in på ett nationellt eller specialutformat program vilket medförde större krav på eleverna.

I det tidigare linjegymnasiet kunde man se en trend mot att en allt högre andel elever fullföljde sin gymnasieutbildning men en effekt av gymnasiereformen blev att andelen som avbröt sina gymnasiestudier drastiskt ökade och de flesta av dessa avbröt sin utbildning först under sitt tredje år. De elever som avbröt sin gymnasieutbildning i årskurs ett eller två var inte fler än i det tidigare linjegymnasiet. (Olofsson 2007)

Vår förra skolminister, Beatrice Ask, säger i en intervju till Aftonbladet att gymnasiereformen i grunden är ett misslyckande och att hela reformen borde rivas upp. Gymnasieskolan fick lägga ned allt för mycket tid på det administrativa arbetet och därmed avstannade reformen. (Aftonbladet 13/6-2000)

Gymnasieutbildningarna har under de senaste åren fått stort fokus i den utbildningspolitiska diskussionen. En av frågorna som framför allt har diskuterats är avhoppet från gymnasieskolan.

3. Syfte och problemformulering

3.1 Syfte

Vårt syfte är att undersöka vad det är som påverkar elever inför deras gymnasieval och även undersöka vad det finns för orsaker till att elever väljer att avbryta sin gymnasieutbildning. Vi har även valt att i begränsad form ta upp vad hjälp och stöd i gymnasieskolan har för betydelse för eleverna. Vi väljer att göra vår undersökning med hjälp av ungdomar som avbrutit sin gymnasieutbildning och studie- och yrkesvägledare som är yrkesverksamma på grundskolan.

3.2 Frågeställningar

- Vad påverkar ungdomar inför valet till gymnasiet?
- Varför väljer ungdomar att avbryta sin gymnasieutbildning?

4. Tidigare forskning

Här nedan presenterar vi tre studier/rapporter som heter *Varför hoppade du av, Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan* och *Varannan i mål, om gymnasieskolors (o)förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning*.

Rapporterna/studierna är skrivna av skolverket samt skolinspektionen och vi väljer nedan att koppla samman studierna till vår frågeställning.

I Skolverksrapporten (2007) som heter *”Varför hoppade du av”* kan man läsa om varför ungdomar valde att byta studieinriktning eller att hoppa av gymnasiet. Studien baseras i första hand på 16 djupintervjuer som gjorts med ungdomar som hoppat av sin gymnasieutbildning. Anledningen till att skolverket gjorde denna undersökning var att under de senaste åren har andelen som inte fullföljt sin gymnasieutbildning ökat och det står i rapporten att det är så många som en fjärdedel i varje årgång som inte fullföljer sin gymnasieutbildning.

Skolverket (2008) har skrivit en rapport som heter *”Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan”*. Rapporten är en sammanställning av studier bland annat en enkätstudie gjord av SCB om elevers avbrutna studier och där står det bland annat om omständigheter kring studieavbrott och vad som kan göras i skolan för att förhindra dessa avbrott. I rapporten

står det att 23 procent av eleverna på gymnasieskolan avbryter sina studier och att ökningen kring avbrotten på gymnasieutbildningarna inte skedde förrän några år efter införandet av programgymnasiet.

Skolinspektionen har gjort en kvalitetsundersökning som omfattas av 27 skolor fördelat i landet. De skriver att nästan alla ungdomar börjar gymnasieskolan men mer än hälften av dem klarar inte utbildningen med lägsta betyg godkänt. Det visar sig att en tredjedel av alla gymnasieelever riskerar att bli underkända i vissa ämnen vilket gör att de inte får behörighet till högre studier.

Skolinspektionen skriver även i rapporten *Varannan i mål* att skolan bör agera mer kraftfullt för att alla elever ska slutföra sina gymnasiestudier och bli godkända i samtliga ämnen. För att individer ska klara av att möta ett samhälle med mer och mer konkurrens och större krav på kompetens ställs det också högre krav på utbildning. Det som undersökningen visat var att när en elev tenderar att vilja avbryta sina studier lägger skolan skulden på eleven och dess motivation istället för att undersöka hur skolan kan arbeta för att behålla och hjälpa eleven kvar i skolan.

Skolverket rekommenderar en del åtgärder som skulle kunna vara en lösning på det här problemet. Bland annat rekommenderar dem att skolan ska ha en strategi för att elever ska fullfölja sin utbildning, skolan måste ha kontroll över vilka resultat som eleven når, det måste finnas goda möjligheter till vuxenkontakter och studie- och yrkesvägledare för eleverna och det måste finnas särskilt stöd för varje elevs behov.

Gymnasieval

I *Varför hoppade du av* kan man läsa om vad som påverkat dem inför gymnasievalet och där saknas helt koppling till studie- och yrkesvägledaren förutom en som svarat att de fick information i nionde klass men däremot är studie- och yrkesvägledaren inblandad i hjälpinsatser vid avbrottet även om insatserna sätts in för sent. Överlag ger eleverna en positiv bild av studie- och yrkesvägledaren men eleverna upplever också att studie- och yrkesvägledaren uppmuntrar vid funderingar vid avbrott. Fritidsintresse, kompisar och betyg var det som påverkat vid gymnasievalet. En deltagare svarade att han valt fordonsprogrammet för att han tyckte om att meka med sin moped och en annan svarade att han tyckte om fina

bilar och det avgjorde när det var dags att välja gymnasieutbildning. När det gäller inspiration till drömyrken och framtiden är föräldrar, släkten och kompisar dem som påverkat mest men också erfarenheter från arbetslivet i form av till exempel prao.

Gymnasieavbrott

Ett mönster som framgick av deltagarna i undersökningen Varför hoppade du av? var att skilsmässa mellan föräldrarna med växelvis boende och olika syskonbilder fanns med och det har uppfattats som en extra belastning i samband med studier. Det står i rapporten Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan om en studie som gjorts om elevers lärande, trivsel och arbetstempo och den undersökningen visar på ökat lärande men också att elever känner ökad stress och koncentrationssvårigheter.

Studien visade även på att elever som avbrutit sina studier uppgett att de inte trivdes i gymnasieskolan och att de även hade svårt att koncentrera sig, svårt att hinna med i skolarbetet och att de inte upplevde att de fick tillräcklig hjälp av lärarna. Eleverna upplevde att tempot och kraven ökade när de började gymnasieskolan och de benämner det som ”gymnasiechocken” vilket ledde fram till att de inte kände att de var redo för de ökade krav som krävdes. Känslan av de ökade kraven sätter igång en kris för många som kan vara ett första steg mot ett avbrott.

Eleverna kände att det var svårt att kombinera skolarbete med sina fritidsintressen och deras sociala liv. De upplevde att det var stökigt i klassrummen och att klasserna var stora och det gjorde det svårt att koncentrera sig och följa med i undervisningen.

Hjälp och stöd

Den studie som skolverket gjort som heter Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan visar att i samband med de ökade behörighetskraven som kom till i det nya programgymnasiet gjorde att fler elever hamnade i individuella program. I rapporten kan man läsa att stödinsatser till elever som överväger att avbryta sina gymnasiestudier sätts in för sent och det gör att eleverna är utlämnade åt sig själva. Stödinsatser är snarare reaktiva (sena) än proaktiva (förebyggande) och insatserna sätts in för sent. Flera av de intervjuade uppger att studie- och yrkesvägledaren uppmuntrade deras planer att avbryta utbildningen.

Statistiska centralbyrån (SCB) har gjort en enkätstudie om det främsta skälet till avbrott och det visade sig att en betydande del, 41 procent, uppgav att huvudskälet var studietrötthet. Fler skäl de uppgav var fysisk eller psykisk sjukdom som gjorde att de hamnade efter i undervisningen, fel inriktning, studierna var för svåra, eleven trivdes inte i klassen eller att eleven fått arbete. Skoltrötthet är den vanligaste huvudorsaken till att ungdomar avbryter sin gymnasieutbildning enligt SCB:s studie.

5. Teori

Vi presenterar här två teorier som hjälper oss förstå hur individen påverkas av sin omgivning och hur den gör sina val.

5.1 George H Mead

George Herbert Mead ansåg att det var i interaktion mellan människor som vår identitet, vårt jag skapades. Människan blir inte människa utan ett samhälle, sociala kontakter och ett socialt samspel med andra. (Trost, J och Levin, I 2004)

Meads menar att individen lär sig av sina *signifikanta andra*. Med signifikanta andra menas att det är människor individen bryr sig om och lyssnar till exempelvis föräldrar, syskon och vänner. Genom att lyssna till de signifikanta andra utvecklas individen till att bli en social varelse, människan är en social varelse från födseln och blir successivt mer social ju äldre människan blir. Barnet blir allt mer socialt allteftersom de växer upp och socialiseras in i samhället, lär sig de normer och förväntningar som finns i dess närhet. (Trost & Levin 2004)

Mead arrangerade ett system av olika stadier i barnets uppväxt. Det första stadiet var förberedelsestadiet där barnet imiterar vuxna och vad de gör.

Nästa steg är lekstadiet där barnen börjar leka så smått och under detta stadium börjar barnet också att ta andras roller till exempel när de leker. Barnen utvecklar genom leken sitt jag (self), leken blir mer komplicerad efterhand som barnet växer upp. Till en början är leken inriktad på de signifikanta andra som står barnet nära genom den dagliga omsorgen och samspelet till exempel föräldrar och skolpersonal.

(Moe 1995)

Det tredje stadiet kallar Mead för spelstadiet då barn börjar förstå att det finns vissa regler och normer att följa, under detta steg byggs den *generaliserande andre* upp. Den *generaliserade andre* är ett annat av Meads begrepp som innebär att vi följer normer i olika givna sammanhang, hur vi skall bete oss i olika sociala och givna situationer.

Den generaliserade andre är det organiserade samhället eller den sociala grupp som individen är en del av till exempel klassrummet. Vi tillhör alla ett samhälle med olika undergrupper som till exempel arbetsplatser, föreningsliv och skolvärlden och vi formas av de normer som är

givna i det respektive sammanhang, detta är nästan alltid en omedveten värld och den formar oss på ett omedvetet plan.

Individen utvecklar sitt medvetande i samspelet med de signifikanta och generaliserade andra, vi formas även av våra signifikanta andra som föräldrar, klasskamrater och andra betydelsefulla personer i vår närhet. (Moe 1995)

Mead menar även att det är endast genom språket som vi kan använda andras åsikter för att se oss själva som en företeelse. Han menar att genom interaktionen mellan människorna använder vi oss av att vi tar andras roller, "role-taking", vilket betyder att vi identifierar oss med den andre och sätter oss in i dennes situation. Genom att vi tar intryck av andra människor utökar vi även vårt eget jag "the self". (Trost L & Levin I, 2004)

Meads modell talar om jagets två delar "Me" och "I". "Me" är den passiva delen av jaget som används i vårt dagliga liv, minnet, samvetet, den sociala roll man har, det andra förväntar sig av en. Kontrasten är "I" som är den spontana delen som skapar och vill att de skall hända saker. "I" förändrar "Me" genom att vara aktiv och ha en stark vilja. (Trost L & Levin I, 2004)

5.2 Linda S Gottfredson

Linda S. Gottfredson är en amerikansk sociolog som är verksam vid University of Delaware.

Gottfredsons teori, *Theory of circumscription, compromise, and self-creation*, handlar om begränsningar och kompromisser i karriärvalsprocessen och detta är en icke medveten process. Gottfredsons teori grundar sig på individens valsituation och hur man begränsas i sina tankar på grund av genus, klass och etnicitet.

Kärnan i Gottfredsons teori handlar om människors självuppfattning (*self concept*) vilket är bilden personen har av sig själv både som privat och offentlig person. Individen gör sina karriärval utifrån faktorer som individens förmågor, personlighet, genus, värderingar och klass. Vissa utav faktorerna är mer centrala för en själv än andra.

Gottfredsson säger att människor har olika föreställningar om yrken och personer som arbetar inom vissa yrken till exempel vad det är för arbete som utförs och vilken status de har.

(Brown m.fl., 2002)

Gottfredson beskriver hur människor skapar en mental bild, kognitiv karta, över yrken (*cognitive map of occupations*) och jämför på det viset med sig själv utefter sin egen självuppfattning och tänkbara utbildningar och yrken. Den kognitiva kartan över yrken är mer eller mindre accepterade för individen som individen kopplar samman med sig själv och sina egna begränsningar (*social space*).

Under sin uppväxt formas individen av sin omgivning och bildar därigenom en bild av sig själv och sina förmågor och detta är en icke medveten process. Individen skapar begränsningar om och kring sin egen förmåga och när det senare är dags för att göra sitt yrkesval har individen förkastat det mest önskade yrkesvalet. Den här processen sker på ett icke medvetet plan och individen tror att det är det mest önskade och passande alternativet eftersom man inte är medveten om vilken utveckling som skett. Det slutliga beslutet är kompromissat och inte det mest önskade alternativet men däremot det som man tror passar bäst.

Begränsningsprocessen, som Gottfredsson använder, börjar vid en tidig ålder och utgörs av fyra centrala utvecklingsprocesser.

Steg 1, 3 till 5 år, innebär att barn inte är särskilt medvetna om könsroller men här lägger de ändå en grund för det manliga och kvinnliga. De börjar föredra lekar med barn av samma kön som de själva, de tyr sig mer och mer till vuxna av samma kön, de börjar bli medvetna om vuxenvärlden och börjar förstå att arbete är en del av livet.

Steg två, 6 till 8 år, innebär att de börjar förstå de olika könsrollerna men de fokuserar på det mer visuella hos de olika könen som kläder och aktiviteter. De pratar om social status men på ett väldigt enkelt sätt såsom rik – fattig, stor – liten och så vidare men de har ingen kunskap om olika yrkens status. Barnen börjar intressera sig för olika yrkesgrupper genom deras uniformer, till exempel poliser, och genom utrustning som används i yrket, till exempel lastbilschaufförer.

Steg 3, 9 – 13 år, innebär att barn börjar bli känsliga för att bli socialt bedömda vare sig det är av kamrater eller andra i omgivningen. De börjar bli medvetna om hög- och lågstatus yrken och de börjar känna igen olika symboler av social klass såsom kläder och beteende.

Individerna börjar kunna rangordna olika yrken efter status precis på det sätt som vuxna gör och de börjar kunna se samband mellan inkomst, utbildning och yrke.

Steg 4, 14 år och framåt, innebär att de börjar fundera över vilka de är som individer och de börjar även ta sin plats i samhället för givet. Det börjar bli mer och mer viktigt för individen att passa in i rätt sociala skikt. Ungdomar strävar efter att finna sina egenskaper, intressen, värderingar och personlighetsdrag samtidigt som de är osäkra på sin egen förmåga och personlighet. De måste uppleva nya miljöer och skaffa sig nya erfarenheter för att nå självkännedom. Ungdomar gör sitt yrkesval utifrån deras kognitiva karta över accepterade alternativ och sin egen upplevda kunskap och personlighet.

De tre första stegen i begränsningsprocessen handlar om att avvisa oacceptabla alternativ och det sista steget handlar om att identifiera vilka av de mest tänkbara yrken, efter begränsningen, som mest passar in på individens självbild och självuppfattning. (Brown mfl 2002)

Kompromisser i valsituationen kan liknas vid en förhandlingssituation där man förhandlar med olika komponenter såsom kön, status och intresse i förhållande till de alternativ som individen accepterat. (Højdal & Poulsen, 2007)

Gottfredson menar att individerna gör urvalsprocessen utifrån olika komponenter såsom genus, klass och intresse och när individen gör sitt yrkesval överger man sitt mest önskade alternativ för alternativ som passar en själv mer. (Brown mfl 2002)

6. Metod

I vårt examensarbete har vi gjort två undersökningar och använt oss utav två olika metoder. Till ungdomarna i vår undersökning skickade vi ut enkäter och gjorde två fördjupade intervjuer och vi intervjuade också två studie- och yrkesvägledare.

Vi undersöker vad som påverkar elever inför deras gymnasieval och vad det kan finnas för orsaker till studieavbrott på gymnasieskolan och vi har därför valt att använda oss utav en kombinerad kvalitativ och kvantitativ undersökningsmetod för att få svar på vår frågeställning. Vår ambition var att göra en så utförlig undersökning som möjligt och därför valde vi en kombinerad metod och vi tyckte att en kombination av de båda metoderna skulle passa vår undersökning och våra frågeställningar. (Trost, 2001)

I boken, *Metod helt enkelt, en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, står det att genom att använda sig utav en viss metod får man en viss typ utav data och väljer man en annan typ av metod så får man en annan typ av data. Enkätundersökningen ger oss kvantitativa data medan intervjuerna där intervjupersonerna får berätta med egna ord ger kvalitativa data. (Larsen, 2007)

Den kvantitativa metoden har vi valt då vi vill nå ut till alla ungdomar som avbrutit från barn- och fritidsprogrammet under en tre års period. Med enkäter når vi enkelt ut till alla ungdomar och kan på så sätt få ett så omfattande resultat som möjligt. Vi valde att skicka ut enkäter för att nå ut till så många elever som möjligt för att försöka få en sammanfattande bild av dem som avbrutit men för att utveckla vissa frågor och svar valde vi även att komplettera med intervjuer.

Den kvalitativa metoden använde vi oss utav för att komplettera enkätsvaren genom att intervjua två stycken studie- och yrkesvägledare samt två ungdomar som valt att avbryta sin utbildning på barn- och fritidsprogrammet.

Studie- och yrkesvägledare som arbetar på grundskolan intervjuade vi för att få deras syn på vad det är som påverkar ungdomar inför deras gymnasieval men även för att undersöka hur de ser på studieavbrott, vilka tänkbara orsaker det kan finnas och hur deras arbete med eleverna ser ut.

För att få fördjupad förståelse av ungdomarnas avbrott på gymnasieutbildning och undersöka vad som påverkar eleverna inför sitt gymnasieval valde vi att genomföra intervjuer med två ungdomar. Genom intervjuer får vi svar på de frågor vi ställer, vi kan samtidigt vidareutveckla vissa svar som intervjupersonen säger och den intervjuade får också möjlighet att sätta sina egna ord på våra frågor. (Trost, 2005)

6.1 Urval

Första steget i vår urvalsprocess var att hitta en kommun som ligger i närheten av båda våra hemstäder eftersom vi bor i olika städer. När vi enats om en gymnasieskola i en kommun tog vi sedan kontakt med administrationen för att få fram statistik på elever som avbrutit sin gymnasieutbildning. Barn- och fritidsprogrammet valde vi för att det var den utbildningen med flest avbrott totalt under den tidsperioden som vi valt att inrikta oss på eftersom det gav oss tillgång till flest elever att kontakta. (se bilaga 1)

Vi valde elever som avbrutit sin utbildning under de tre närmsta läsåren av fyra anledningar. Eleverna behöver komma ihåg varför de valt utbildningen, minnas själva orsaken till avbrottet, det ska även gå att finna eleverna på de adresserna som vi fått tillgång till och vi ville också att det skulle finnas tillräckligt med elever så att vår undersökning skulle innehålla ett större antal deltagare.

Som ett andra steg kontaktade vi återigen administrationen på gymnasieskolan för att få hjälp med adresslistor på de elever som avbrutit under läsåren 06/07, 07/08 och 08/09 vilket gav oss sammanlagt 47 elever.

Sista steget i vår urvalsprocess var att kontakta två studie- och yrkesvägledare på grundskolan för att boka in intervjuer med dem.

6.2 Intervjuguiden

Intervjuerna med studie- och yrkesvägledare på grundskolorna har skett med hjälp av en semistrukturerad intervjuguide. Detta innebär att vi bestämde frågorna i förväg och i vilken ordning de skulle stå och detta gjorde vi för att kunna hålla oss inom den ramen som är tänkt för vår undersökning. (Larsen, 2009) Vi delade in intervjuguiden i fyra olika teman som vi benämnde bakgrund, arbete, elev och vägledning. (se bilaga 2)

De flesta av våra frågor var öppna vilket innebär att intervjupersonerna kunde svara fritt, med egna ord men vi valde även att ha med vissa slutna frågor för att få konkreta och tydliga svar på våra frågor. Varje intervju med studie- och yrkesvägledarna varade mellan 25 och 45 minuter vilket innebar att vi hade över en timmes material att analysera.

Intervjuerna med eleverna har gjorts med hjälp av en semistrukturerad intervjuguide som var indelad i två olika teman, gymnasieval och orsaker till avbrott. Vi inledde intervjuerna med en öppen fråga om de ville berätta för oss om deras nuvarande situation för att skapa ett förtroende mellan oss och eleverna men också för att vi tyckte det var intressant att få veta hur deras situation ser ut idag. De flesta av våra frågor var öppna men vi hade även med några slutna frågor för att få de svar vi sökte. Vardera intervjun varade i cirka 20 minuter. (se bilaga 3)

6.3 Genomförande av enkät

Vi utformade våra enkäter och skrev ett personligt brev där vi förklarade vårt syfte med enkäterna och informerade om att det var av stort värde för oss om de ville delta i undersökningen och vi skrev att svaren enbart skulle användas till vårt examensarbete. Utifrån de klasslistor som vi fått av administrationen på skolan skickade vi enkäterna med bifogat frankerat kuvert. Enkäterna kodades så att det inte skulle kunna gå att spåra deras svar.

I det personliga brevet skrev vi att vi hoppades att de skulle svara under de närmaste dagarna eftersom vi hade för avsikt att sammanställa resultat i början av veckan därpå. När det gått ungefär en vecka hade vi endast fått in nio enkätsvar och vi fick därför tänka om och började ringa upp eleverna efter den lista vi fått. En hel del av telefonnumren hade upphört, några svarade inte och några var hemliga varför vi inte hade tillgång till alla. Det blev trots detta

fyra enkätundersökningar utfört över telefon vilket gav oss ett totalt antal på tretton svar vilket utgör vår enkätundersökning. (se bilaga 4 och 5)

6.4 Bortfallsanalys

Vi fick en avbrottslista med 47 elever som vi skickade ut enkäter till. I enkäten skrev vi att vi hoppades att de skulle svara inom några dagar då vi hade förhoppning om att sammanställa resultat en vecka senare. Av de 47 enkäter som vi skickade ut lyckades vi få in nio stycken och eftersom intresset var svalt och vi önskade fler deltagare valde vi att ringa runt och påminna dem. På grund av svårigheter att få våra intervjuobjekt att ställa upp begränsades underlaget till tretton enkäter och två djupintervjuer.

Vi gjorde fyra enkäter över telefon vilket sammanlagt gav oss tretton enkäter totalt. Vad vi märkte när vi ringde runt och påminde var att flera telefonnummer inte längre var i bruk, några hade flyttat hemifrån och därför inte fått vår enkät och vissa hade hemligt telefonnummer som gjorde det omöjligt för oss att nå dem via telefon. Vad det mer finns för orsaker till att vi inte fått in fler enkätsvar än tretton stycken kan vi endast spekulera i.

Vi hade med en fråga angående föräldrarnas utbildningsgrad men den gav inga tydliga resultat varför vi valde att utesluta den i vår analys. De flesta visste inte vilken utbildning som deras föräldrar har vilket avgjorde vårt beslut att inte ha med frågan.

6.5 Genomförande av intervju med elever

Vårt syfte med intervjuerna var bland annat att ta reda på vad som påverkat deras val inför gymnasievalet och vad för orsaker som ligger bakom elevernas avbrott. Vid vår enkätundersökning med eleverna hade vi med en förfrågan om de ville ställa upp på intervju och de som ville det skrev ner namn och telefonnummer. När vi sammanställt enkäterna kontaktade vi de elever som tackat ja till intervju, vilket resulterade i två elever. Vi bestämde då tid och plats för möte med dem.

En av eleverna träffade vi i hennes hem och den andra eleven som vi bestämt möte med dök inte upp därför fick vi ringa in en annan elev som kunde träffa oss med kort varsel och det mötet skedde på biblioteket. Vi deltog båda under intervjuerna för att vi ansåg det värdefullt

att notera kroppsspråk och eventuellt tysta signaler och vi spelade in samtalen med hjälp av en diktafon. Vi är medvetna om att vårt begränsade urval av deltagare gör att vi inte kan generalisera resultatet utan de svar vi får fram är de svar som gäller för de personer som valt att vara med i vår undersökning.

6.6 Genomförande av intervju med studie- och yrkesvägledare

Vi valde att intervjua två stycken studie- och yrkesvägledare som båda arbetar på grundskolor i en mellanstor kommun i Sverige. Syftet med dessa intervjuer var bland annat att höra deras uppfattning om hur elever blir påverkade i sitt gymnasieval och vad de trodde om orsakerna till varför elever avbryter sin gymnasieutbildning.

Vi kontaktade de båda studie- och yrkesvägledarna via e-post och telefon där vi berättade för dem om vårt examensarbete och frågade om de kunde tänka sig att ställa upp på en intervju med oss. Vi kom överens om en tid som passade oss alla och mötena skulle ske på deras respektive arbetsplatser.

Innan mötet hade vi bestämt att vi skulle leda varsin intervju och som hjälpmedel hade vi med oss en videokamera och en diktafon för att spela in intervjuerna, vardera intervjun tog mellan 25- 45 minuter. Vi deltog båda vid intervjuerna för att vi ansåg det värdefullt att ta del utav intryck från intervjupersonen och kunna diskutera genomförandet i efterhand.

6.7 Forskningsetiska principer

Under hela arbetets gång har vi noga tänkt på att tillämpa de forskningsetiska principer som är antagna av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. De forskningsetiska principerna grundar sig i fyra grundläggande krav.

Informationskravet innebär att forskaren skall informera om den aktuella forskningens syfte. Vi uppfyllde detta krav genom att vi lämnade information om syftet med vår undersökning till deltagarna i både enkäterna och intervjuerna.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva har rätt att bestämma om de vill delta eller inte och vi tycker att de fick chans att bestämma det eftersom vi skrev i enkäten att vi hade en förhoppning om att de skulle svara och studie- och yrkesvägledarna valde själva om de ville ställa upp på intervju eller inte.

Konfidentialitetskravet innebär att alla uppgifter om personer i undersökningen skall behandlas med största konfidentialitet och personuppgifter skall förvaras på ett sätt där obehöriga inte kan nå dem. Detta har vi följt genom att fingera deltagarnas namn, koda enkätsvaren och fingera besöksplatserna. Vi gjorde detta för att personerna skulle känna sig bekväma med att prata fritt så att inget skulle kunna kopplas direkt till dem.

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som vi fått in från enskilda personer endast får användas i forskningens syfte och inte i annat bruk. Vi klargjorde för de inblandade i både enkätstudien och intervjustudien att uppgifterna endast ska användas i vår undersökning.

7. Resultat

7.1 Enkätundersökning

Vår enkätundersökning redovisas i diagram och ligger som bilaga 6 besvarades av nio kvinnor och fyra män och samtliga angav att de hade svenska som modersmål. De flesta, tio stycken, hade barn- och fritidsprogrammet som sitt förstahandsval och tre stycken hade det som sitt tredjehandsval. (se bilaga 6, diagram 2) En av dem som haft barn- och fritidsprogrammet som sitt tredjehandsval svarade på frågan om vad som hade underlättat för fortsatta studier att bättre betyg på grundskolan hade underlättat. Samma person har svarat att han/hon inte fick något stöd i sina funderingar inför avbrottet och samma person svarar också att den inte vet om det var rätt beslut att avbryta studierna.

På frågan om när de avbröt sina studier på barn- och fritidsprogrammet var det sju personer som svarat att de avbröt andra året medan fem personer avbröt första året och endast en person avbröt sista året. (se diagram 7)

Vi frågade varför de valt barn- och fritidsprogrammet och på denna fråga fick de kryssa i flera alternativ. Här angav den största andelen eget intresse och att andra vuxna och kompisar i deras närhet hade rekommenderat utbildningen. (se diagram 3)

Vi frågade om de varit på enskilt samtal hos en studie- och yrkesvägledare i grundskolan och resultatet blev jämnt mellan dem som varit på enskilt samtal och dem som inte varit på enskilt samtal och tre svarade att de inte kommer ihåg.

Något som var intressant var att en svarat att den inte varit på enskilt samtal hos sin studie- och yrkesvägledare inför sitt gymnasieval, att det var förstahandsvalet och att han/hon valt av eget intresse men att personen däremot kontaktat studie- och yrkesvägledaren inför sitt avbrott och fått stöd i sina tankar inför avbrottet. En annan av de svarande angav att den var missnöjd med studie- och yrkesvägledaren och att den hade velat ha mer tid i form av vägledning inför gymnasiet och mer information om andra utbildningar men även här var det studie- och yrkesvägledaren som varit stöd när det gällde inför avbrottet.

Vi hade med en följdfråga till dem som svarat ja på frågan om de varit på enskilt samtal och frågan var om de tycker om de fick den hjälp de behövde och där svarade alla utom en person

ja. Det var lika många som varit på enskilt samtal hos studie- och yrkesvägledare som inte varit på enskilt samtal och tre stycken visste inte om de varit på enskilt samtal.

Sammanfattande svar angående vägledning blev att de flesta ville ha haft mer hjälp i form av vägledning inför gymnasievalet och två stycken ville ha mer tid för samtal och mer information om barn- och fritidsprogrammet. (se diagram 6)

Vi frågade vilken som var den största orsaken till att de avbröt sina gymnasiestudier och alla, det vill säga tretton stycken, svarade skoltrötthet som största orsak, en hade även svarat att han/hon fått arbete. (se diagram 8) På frågan om det var något som kunde ha underlättat fortsatta studier på barn- och fritidsprogrammet svarade den största andelen i undersökningen att mer studiestöd hade underlättat. Mer än hälften av eleverna som avbrutit sina studier tog hjälp utav föräldrar, pratade med studie- och yrkesvägledare, lärare/mentor och skolsköterska med sina funderingar om att avbryta.

På frågan om de fick något stöd i sina funderingar att avbryta sina studier svarade lika stor andel att de hade fått stöd utav föräldrar som studie- och yrkesvägledare och kompisar. Tre personer hade svarat att de inte fick något stöd alls. (se diagram 12) I valet till gymnasiet svarade de flesta att de hade haft stöd av sina föräldrar och att eleverna själva fick bestämma i valet inför gymnasiet.

Vad som slutligen gjorde att eleverna avbröt sina studier var att de var skoltrötta, trivdes inte med skolan, ville göra något annat och trivdes inte med klasskamraterna. Det var sju personer som var nöjda med sitt beslut att avbryta medan fyra stycken inte var nöjda och två stycken inte visste vad de kände.

7.2 Intervjuundersökning av elever

Här presenterar vi de elever som vi intervjuat och nedan följer en sammanställning av våra intervjuer med dem. Vi har här valt att kalla eleverna Niklas och Amanda.

Niklas hade barn- och fritidsprogrammet som sitt tredjehandsval och han avbröt sina studier under det tredje året på utbildningen. Han är idag arbetssökande men arbetar en hel del extra på restaurang både som kassabiträde och servitör. Det fanns en studie- och yrkesvägledare på

grundskolan och han kommer ihåg att hela klassen fick information och att han kanske var på ett eller två samtal hos henne.

Amanda är en ung tjej som bor tillsammans med sin sambo och två små barn. Hon bestämde sig för att söka till gymnasiet i sista stund och valde då barn- och fritidsprogrammet för att andra vuxna i hennes närhet rekommenderat utbildningen och för att hon själv hade barn och hon trodde då att de kunde vara enkelt för henne. Amanda valde att avbryta sin utbildning under första året då hon inte fick det stöd av lärarna hon behövde i skolarbetet.

Intervju

De båda eleverna säger att det fanns tillgång till studie- och yrkesvägledare på grundskolan men Amanda var aldrig på enskilt samtal medan Niklas var på ett eller två samtal. Niklas känner sig inte nöjd med den hjälp som han fick eftersom han hade velat ha mer information. Han säger dock att studie- och yrkesvägledaren varit en inspiration till att välja barn- och fritidsprogrammet.

Det som påverkat dem till att söka till barn- och fritidsprogrammet var familjen som rekommenderade utbildningen, eget intresse och möjligheten till arbete efter avslutad utbildning. Niklas säger att han är en social person och han tycker att det är en bra egenskap att ha om man ska arbeta med människor. Han hade även hört talas om att det programmet var relativt enkelt att läsa och det påverkade honom till att välja.

När de började fundera på att avbryta sina studier tog de båda kontakt med skolans studie- och yrkesvägledare för att få hjälp. Niklas upplevde att han fick stort stöd i sina tankar och funderingar kring att avbryta sina studier men Amanda upplevde genast motgång då studie- och yrkesvägledaren sagt till henne att hon borde avbryta eftersom det kunde vara svårt att studera med barn. I efterhand tycker Amanda att det är märkligt att studie- och yrkesvägledaren var så drivande i att hon skulle avbryta sina studier.

De upplevde inte att de fick något stöd av lärarna i skolarbetet och de hamnade mer och mer efter i undervisningen vilket innebar att pressen blev för stor och det blev övermäktigt och tankarna till att avbryta studierna blev större. Amanda var ofta borta från skolan på grund av sjukt barn och hon hade önskat att hon fått mer stöd och hjälp att klara av skolarbetet. Niklas

upplevde inte att han fick den hjälpen och det stödet som han hade behövt på gymnasiet för att klara av sitt skolarbete.

Amanda berättar att hon hade en hel del personliga problem med en släkting som gick på utbildningen vilket påverkade hennes förmåga att klara av skolarbetet och det var en stor påfrestning för henne.

Niklas ångrar sitt beslut att avbryta studierna och han hade önskat att han fått mer hjälp med studierna och mer information om utbildningen medan Amanda är tveksam till om hon ångrar beslutet att avbryta studierna. Niklas säger att han mognat mycket efter sitt avbrott och han har blivit bättre på att ta reda på information själv istället för att förvänta sig det av andra.

7.3 Intervjuundersökning med studie och yrkesvägledare

Här presenterar vi de studie- och yrkesvägledare som vi intervjuat och nedan följer en sammanställning av våra intervjuer med dem. Vi har här valt att kalla dem Emma och Irene.

Emma är nyutbildad studie- och yrkesvägledare. Hon arbetar i en mellanstor stad i Sverige med tre olika grundskolor. Under sista terminen på sin utbildning arbetade hon på en grundskola i grannstaden några timmar i veckan och fick sedan en fast tjänst i den stad hon arbetar nu. Emma trivs mycket bra med sitt arbete och är nöjd att hon har skolor som inte ligger långt ifrån varandra så hon lätt kan ta sig fram och tillbaka mellan skolorna.

Irene har arbetat som studie- och yrkesvägledare i många år på grundskola och har en hel del erfarenhet i yrket. Hennes arbete är förlagt på en och samma skola på heltid vilket är ganska ovanligt idag när de flesta studie- och yrkesvägledare tenderar att ha flera skolor att dela upp sin arbetstid emellan. Irene säger att hon trivs med sitt arbete men att det har blivit mer information till eleverna, exempelvis säger hon att alla inriktningar på gymnasiet gör att det är svårare vid valet för både elever och personal. Den skola som Irene arbetar på har många elever med utländsk härkomst vilket gör hennes arbete lite speciellt som exempel nämner hon att vid vägledningssamtal med föräldrar närvarande kan det ibland behövas tolk.

Intervju

Vi får reda på att den ena studie- och yrkesvägledaren arbetar på tre olika skolor fördelat på en heltid medan den andra studie- och yrkesvägledaren är stationerad på en skola och de säger att de trivs med det. Vägledarnas arbete skiljer sig åt en del på grund av att vägledare Emma bara arbetat en kort tid och inte utarbetat en egen rutin. Båda tycker att eleverna verkar vara mogna för gymnasieinformation redan i årskurs åtta och de upplever att eleverna tycker att det är viktigt med vägledning och tid för samtal.

Det är många faktorer som påverkar elevernas val till gymnasiet och vägledarna upplever att eleverna pratar mycket med sina föräldrar inför valet. Studie- och yrkesvägledare Ingela uppmanar föräldrarna att engagera sig i sina barns val eftersom det är föräldrarna som känner sina barn bäst. Kompisar påverkar och andra betydelsefulla personer i elevens närhet såsom föräldrar och andra släktingar. Det ställs högre krav på eleven på gymnasiet och det kan vara svårt för ungdomar att göra val eftersom det är många val som ska göras och vägledare Ingela säger att det har förändrats en hel del sen hon började arbeta som studie- och yrkesvägledare. En av vägledarna upplever inte att så kallade kompisval är vanligt förekommande utan hon tycker att eleverna verkar vara medvetna om sina egna intressen och vad de själva vill. Betygen är en annan faktor som påverkar elevens val och om de kan komma in på sin önskade utbildning men också att eleven ska klara av de höga krav som krävs på gymnasieskolan.

Studie- och yrkesvägledarna anser att skoltrötthet är en stor orsak till att elever avbryter sin gymnasieutbildning och om eleverna känner att de är skoltrötta redan innan gymnasiet ökar bara känslan av skoltrötthet när eleverna tänker sig tre år framåt. Det är många elever som är skoltrötta på grundskolan och eleverna tycks tro att det bara finns ett alternativ och det är att gå direkt till gymnasiet. Emma tror att ett skoluppehåll mellan grundskolan och gymnasiet kanske kunde hjälpa eleven att få tillbaka studiemotivationen. Den sociala situationen som pågår runt omkring påverkar om eleven har möjlighet att följa med i skolarbetet och inte riskerar att hamna efter. Det kan till exempel vara föräldrars skilsmässa, bråk med kamrater och växelvis boende eller händelser som sker i livet runt omkring som gör att eleven inte känner att den har kontroll och kan hänga med i skolarbetet.

8. Analys

I vår undersökning har vi valt att analysera vad som påverkar eleverna till att välja inför gymnasievalet. Vi har även valt att undersöka vad det kan finnas för orsaker till att elever avbryter sin gymnasieutbildning. Vi kommer även att diskutera huruvida hjälp och stöd påverkar eleverna på gymnasiet.

Vår frågeställning var:

1. Vad påverkar ungdomar inför valet till gymnasiet?
2. Varför väljer ungdomar att avbryta sin gymnasieutbildning?

Vi ska här redovisa de svar vi fått på våra frågeställningar i kortare sammandrag för att senare utförligare beskriva och analysera svaren. Vi har genom att numrera frågeställningarna försökt att vara så tydliga som möjligt.

1. Vår undersökning visar att de flesta har valt barn- och fritidsprogrammet efter eget intresse och blivit påverkade av vuxna och kompisar i deras närhet till att välja. Betygen från grundskolan har även varit en påverkande faktor. Enligt studie- och yrkesvägledarna har föräldrar en viktig roll vid deras barns val.

2. Vår undersökning visar att den avgörande faktorn till studieavbrott på gymnasiet var skoltrötthet. Att inte få den hjälp och det stöd ifrån skolan verkar också ha varit av betydelse för funderingar kring att avbryta sina studier. Vikten av att den övriga sociala situationen runt eleven fungerar verkar vara betydelsefull för att eleverna skall kunna koncentrera sig på skolarbetet och inte komma efter i undervisningen.

Sociala situationens påverkan till valet

Enligt Mead påverkas ungdomar av sina signifikanta andra som föräldrar, kompisar och andra betydelsefulla personer i dess närhet. (Trost, Jan & Levin, Irene 2004)

Vår undersökning visade att de flesta angav att eget intresse och andra vuxna och kompisar i deras närhet hade rekommenderat och inspirerat till att välja utbildningen.

Våra intervjuer visade att elever pratar mycket med sina föräldrar inför sitt gymnasieval, även andra vuxna i deras närhet har stor betydelse för framtida gymnasieval. I vår enkätundersökning angav två elever att studie- och yrkesvägledare hade påverkat dem inför deras gymnasieval.

Gottfredsson menar att individen påverkas av sin omgivning under sin uppväxt vilket bildar till en begränsning och kompromiss när eleven skall göra sitt yrkesval. Individen påverkas under hela uppväxten till att begränsa sina tankar och känslor inför sitt yrkesval, när de sedan är framme vid att göra sitt val sker kompromissen utefter den begränsningsprocess som pågått under uppväxten. Följden blir att individen påverkas inför sitt yrkesval på ett icke medvetet plan. En av våra intervjupersoner valde gymnasieutbildning på grund av att han haft svårigheter under grundskolan och när han skulle välja gymnasieutbildning hade han hört att barn- och fritidsprogrammet var en enkel utbildning.

Hjälp och stöd i undervisning

Skolverkets rapport (2008) konstaterar att stödåtgärderna i skolan sätts in sent och att det snarare är reaktiva (sena insatser) än proaktiva (förebyggande insatser). Detta visar även undersökningen ”Varför hoppade du av” där eleverna hinner fatta sitt beslut om att avbryta sina studier innan åtgärder hinner sättas in och det verkar som att eleverna i hög grad är utlämnade åt sig själva och blir ensamma i sina funderingar.

Vår undersökning visar att eleverna upplever att de inte fick det stöd som de önskat för att kunna fortsätta utbildningen. Sju av de tretton personerna i vår enkätundersökning svarade att mer stöd i undervisning hade underlättat för att fortsätta studierna. Tre personer svarade att de hade önskat bättre betyg i grundskolan för att klara av de högre krav och tuffare tempo som studierna på gymnasieskolan innebär jämfört med grundskolan.

En elev berättade för oss att hon hade barn när hon påbörjade sin gymnasieutbildning och detta medförde ibland frånvaro när barnet eller hon själv var sjuk. Följden av frånvaron blev att hon hamnade efter i skolarbetet och hon upplevde att lärare blev störda och irriterade av att hon låg efter i skolarbetet. Hon tror att mer tid till att komma ikapp och stöttning utav lärare hade möjliggjort för henne att avsluta sina studier.

Orsaker till studieavbrott

Vår enkätundersökning visar att skoltrötthet var det som gjorde att eleverna avbröt sina gymnasiestudier. Skoltrötthet är ett brett begrepp som kan bestå utav många olika faktorer som till exempel föräldrars skilsmässa, växelvis boende och sjukdomar vilket kan få eleven att komma efter i skolarbetet vilket kan resultera i ett studieavbrott. (Skolverket 2007)

En utav studie- och yrkesvägledarna kunde se att skoltrötthet kunde bero på händelser i elevens liv, hon förklarade för oss att eleven kan känna skoltrötthet när livet runtomkring var i obalans. Vi fick bekräftelse på studie- och yrkesvägledarens tanke då Amanda berättade för oss att det var problem i familjen och detta gjorde att hon inte klarade av skolarbetet och valde då att avbryta sina studier. Skoltrötthet, otrivsel och vilja att göra något annat var de svar som vi fick i enkätundersökningen.

Bristen på information var också en orsak till studieavbrott enligt en av våra intervjupersoner. Eleven berättade att han kom efter med ofullständiga kurser i årskurs ett vilket han blev uppmanad att ta igen vid senare tillfällen. Tempot blev för tufft och han hamnade efter i fler kurser och det blev till slut för mycket att ta igen det sista året vilket gjorde att han valde att avbryta sina studier.

De allra flesta elever upplever att gymnasiestudierna ställer högre krav än grundskolan, denna omställning kan sätta igång en kris som för många elever är det första steget till avhopp. (Skolverket 2008)

Vår enkätundersökning gav inga svar på att skolarbetet var för svårt men däremot visade intervjuerna med de två eleverna att skolarbetet varit tufft och att de avbröt på grund av att de hamnade efter i skolarbetet.

I flera av rapporterna som vi läst har det framgått att de flesta avbrott sker först i tredje året men vår undersökning visar dock motsatsen. Utifrån vår enkätundersökning kunde vi se att flertalet avbröt sina studier under år två.

9. Avslutande diskussion

Med detta examensarbete har vi velat ta reda på vad som påverkar elever inför deras gymnasieval och vad det finns för bakomliggande orsaker till avbrott på gymnasieskolan. Under arbetets gång har vår frågeställning förändrats och vissa frågor i enkäten blev inte längre väsentliga i vår nuvarande undersökning. De resultat vi fick fram motsvarar inte de förväntningar vi hade från början. Vårt antagande om studieavbrott var att felval var den största orsaken till studieavbrott medan vår enkätundersökning istället visad skoltrötthet som den största orsaken.

Vår förhoppning var att fler deltagit i vår enkät men enbart tretton av fyrtiosju tillfrågade svarade på enkäten. Det hade varit intressant att se om vår studie visat på annat resultat om fler deltagit i undersökningen. Om vi varit mer rutinerade som intervjuare hade vi kanske kunnat göra intervjuerna på en djupare nivå och fått fram mer djup i svaren. I enkäten fanns det med en fråga angående elevernas sysselsättning idag och frågan var inte tänkt att vara en del i undersökningen utan den är ställd av nyfikenhet från vår sida.

Vår förhoppning är att vår undersökning ska vara till hjälp för studie- och yrkesvägledare i det dagliga arbetet. Det är viktigt att vara medveten om vad som påverkar elever inför deras gymnasieval och vad det finns för orsaker till att elever väljer att avbryta sin gymnasieutbildning.

”Alla som arbetar i skolan skall, uppmärksamma och hjälpa elever i behov av särskilt stöd och samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande”

(Lärares handbok 2006 s 17)

En av studie- och yrkesvägledarens viktigaste uppgifter är att hjälpa eleven att vidga perspektiv och öppna upp för nya tankar när det gäller elevens förmågor och intressen. Gottfredsons teori handlar just om hur individen begränsar sig när det gäller yrkesval och om man är medveten om det kan man hjälpa individen att se bortom hinder och egna föreställningar. Om man är medveten om orsaker och påverkan kan man som studie- och yrkesvägledare arbeta aktivt för att motverka avbrott.

Vi är förvånade över att alla i enkätundersökningen svarade skoltrötthet som orsak till avbrottet och vi ställer oss frågande till vad som ligger bakom det ordet. Som vi nämnt ovan hade vi önskat att vi haft större rutin och därmed kunnat fånga upp och ställt vidare frågor om skoltrötthet.

I vår utbildning har vi fått känslan av att omgivningens påverkan varit tabu och att elever uppmanas att göra sina val individuellt och inte låta sig påverkas av någon annan. Vi blev därför positivt överraskade av att studie- och yrkesvägledare uppmanar eleverns föräldrar att låta sig vara delaktiga i elevens val och därmed elevens framtid. Vi skulle därför vilja ha tips på metoder som hjälper oss i arbetet så att påverkan bidrar till en positiv del i vårt arbete med eleverna inför deras gymnasieval.

Som vi nämnt tidigare står det om att elever avbryter sina studier under år tre men eleverna i vår undersökning visar att de avbrutit under år två. En trolig orsak till att flertalet av deltagarna i vår undersökning avbröt sin gymnasieutbildning under år två kan vara den så kallade ”gymnasiechocken” som innebar bland annat att eleverna känner en stor press och stress med det nya arbetssättet som gymnasiestudier innebär. De båda elever vi intervjuat berättade för oss om deras känslor av att skolarbetet blev för tungt och att de hamnade efter med arbeten och kom aldrig ifatt.

Studie- och yrkesvägledarna nämner den stora skillnaden mellan grundskolestudier och gymnasiestudier. En av studie- och yrkesvägledarna pratade om att det var en sak att ta sig in på gymnasiet och en annan sak att klara av studierna under tre år. Det krävs ett större eget ansvar för eleverna när det kommer till gymnasieskolan.

Enligt Gottfredssons begränsningsprocess kan vi se koppling till vår elevintervju där vår elev begränsar sig i sitt gymnasieval när han berättar för oss om sina svårigheter på grundskolan och att han valde barn- och fritidsprogrammet för att han hade hört att det skulle vara ett enkelt program.

10. Förslag på vidare forskning

Vi tycker att det skulle vara intressant att studera vidare vad det kan finnas för likheter och skillnader i studieavbrott på gymnasieskolans olika program och även se om studieavbrott är något som förändrats över tid.

En annan aspekt som skulle vara intressant att forska vidare på är om det kan finnas någon koppling mellan studieavbrott på gymnasieskolan och vägledning på grundskolan. Det skulle även vara intressant att se om vägledning på gymnasieskolan har någon koppling till studieavbrott.

Avslutningsvis skulle det vara intressant att göra en uppföljningsstudie och se vad ungdomar som avbrutit sin gymnasieutbildning har för sysselsättning i dag.

11. Källförteckning

Böcker:

Brown, Duane (2002). *Career choice and development*. 4. ed. San Francisco, Ca.: Jossey-Bass

Højdal, Lisbeth & Poulsen, Lene (2007). *Karrierevalg: teorier om valg og valgprocesser*. 1. udgave, 1. oplag. Fredensborg: Studie og Erhverv

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Lärarens handbok: skollag, läroplaner, yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention. 6. uppl. (2006). Stockholm: Lärarförbundet

Moe, Sverre (1995). *Sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur

Olofsson, Jonas (red.) (2007). *Utbildningsvägen - vart leder den?: om ungdomar, utbildning och försörjning*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag

Trost, Jan & Levin, Irene (2004). *Att förstå vardagen: med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. 3., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Trost, Jan (2001). *Enkätboken*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

Artiklar:

Varannan i mål, om gymnasieskolors (o) förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning. <http://www.skolinspektionen.se/>

Varför hoppade du av ---? [Elektronisk resurs] : [en studie om orsakerna till att ungdomar byter studieinriktning eller hoppar av gymnasiet]. (2007). Stockholm: Skolverket

Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan en kunskapssammanställning. (2008).

Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2117>

Internetkällor:

Claes Salomonsson (2000), Skolverket kritiska till gymnasireformen. Hämtad från

Aftonbladet. <http://www.aftonbladet.se>

Publicerat 13 juni 2000. Hämtat 29 oktober 2009.

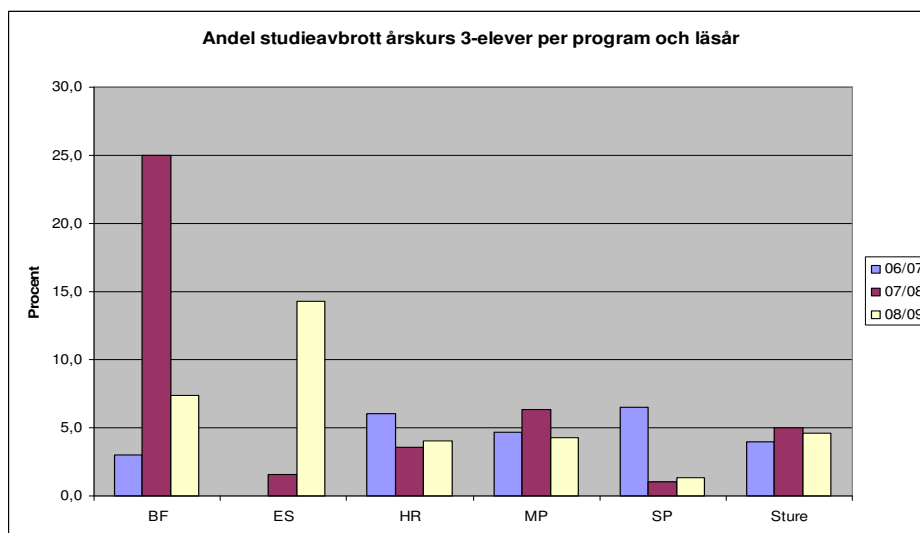
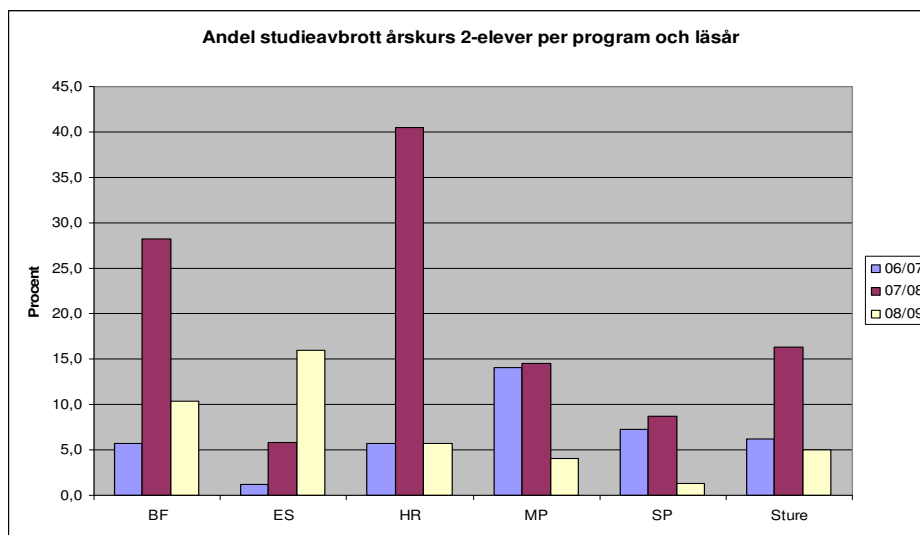
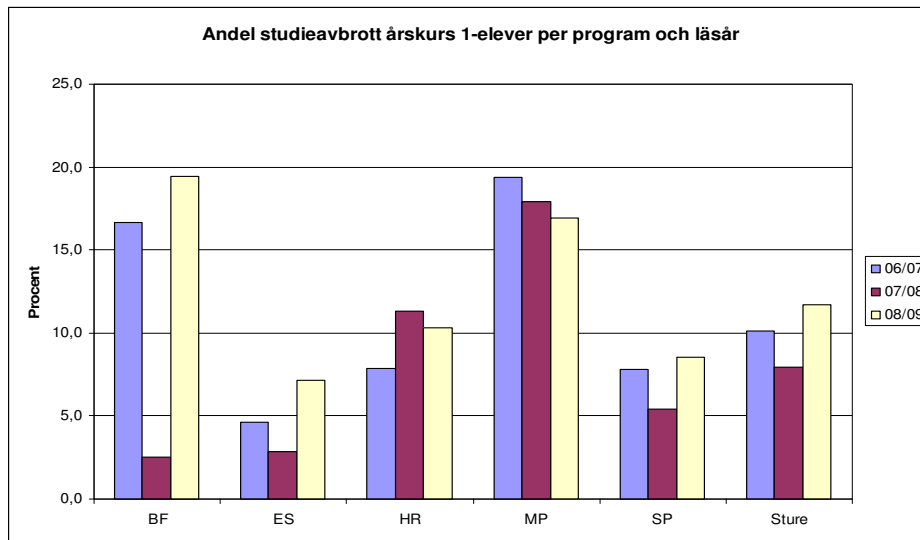
Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning

Vetenskapsrådet http://www.tenk.fi/hymy/files/Ruotsin_ohje_1990.pdf

Hämtat 12 november 2009.

BILAGA 1

Diagram över studieavbrott

BILAGA 2

Intervjuguide till studie- och yrkesvägledare

Bakgrund

- Hur ser din arbetssituation ut?
- Hur många skolor?
- Avstånd mellan skolorna?
- Hur mycket tid förläggs till varje skola?
- Hur många elever har du hand om?
- Hur mycket vägledning får eleverna?
- Får alla elever ett andra samtal? (preliminärt intag, kommer eleverna efter det?)

Arbetet

- När startar ni informationen inför gymnasievalet?
- Hur arbetar ni med gymnasievalen för årskurs nio?
- Bokar eleverna själva sina samtal?
- om inte, kallas eleverna då?
- Information till föräldrar?
- hur?
- när?
- Upplever ni att eleverna är mogna för tidig information om gymnasievalet?
- När kan ni starta informationen?
- När upplever ni att eleverna är mogna för vägledning?
- Hur skulle vilja arbeta med grundskoleeleverna?
- Vad hindrar er? Vilka möjligheter har ni?
- Samarbetet med lärarna?

Eleverna

- Vad tror ni att det är som påverkar elevernas gymnasieval?
- Vilka tror ni eleverna blir mest påverkade utav? Varför?
- Upplever ni att eleverna tycker att vägledning och samtal är viktigt?
- Vad tror ni är de främsta orsakerna till att eleverna inte fullföljer sin gymnasieutbildning?
- Har du någon uppfattning om att elever oftast kommer in på sitt första hands val?

Vägledning

- Vad har vägledningen för betydelse för elevers gymnasieval?
- Har ni några förslag till hur ni som vägledare kan arbeta för att motverka studieavbrotten?
- Kan studie- och yrkesvägledaren motverka avbrott?

BILAGA 3

Intervjuguide till elever som avbrutit barn och fritidsprogrammet

Vill du berätta lite för oss om din nuvarande situation?

När avbröt du dina studier på BF?

Gymnasievalet

- Studie- och yrkesvägledare tillgänglig på grundskolan?
- Enskilt samtal?
- Uppföljande samtal?
- Vilka utbildningar var du intresserad av?
- Vem inspirerade dig att välja barn och fritid?
- Vad gjorde att du valde barn- och fritidsprogrammet?
- Första, andra, tredjehandsval?
- Bra klasskamrater, lärare/mentor?

Orsaker till avbrottet

- Vilket år avbröt du dina studier?
- När började du fundera på att avbryta utbildningen? Vill du berätta hur du gick tillväga?
- Vad var orsakerna till att du ville avbryta?
- Fanns det någon i skolan du valde att prata med? Varför valde du den personen?
- Fanns det någon utanför skolans miljö som du valde att prata med? Varför valde du den personen?
- Fick du någon hjälp/stöd i att avbyta/fortsätta?
 - av vilken anledning valde du just den personen?
 - hur gick ni tillväga då?
- Vad kunde förhindrat ditt studieavbrott?
 - något som kunde ha varit bättre i skolan?
- Tycker du att det var rätt beslut att avbryta?
- Hur har avbrottet påverkat dig som person?
- Finns det något som du vill säga till dem som funderar på att avbryta sin gymnasieutbildning i dag?

BILAGA 4

Personligt brev till enkäten

Hej!

Vi är två studenter på studie- och yrkesvägledarprogrammet vid Malmö högskola och vi skriver ett examensarbete om orsaker till varför elever hoppar av sin gymnasieutbildning. Vi har valt att inrikta vår undersökning på elever som avbrutit sin utbildning på barn- och fritidsprogrammet i Halmstad kommun och vår förhoppning är att Du skulle vilja delta i vår undersökning.

Vi har fått Din adress genom administrationen på Sturegymnasiet och vi garanterar att Du som medverkar kommer att behandlas med fullständig diskretion och sekretess. Era svar kommer inte att kunna kopplas till Er då vi inte nämner några namn eller vilken skola vi undersöker.

I slutet av enkäten står en förfrågan om Du kan tänka Dig att ställa upp på intervju ifall vi skulle behöva utveckla något i vår undersökning och det skulle vara värdefullt för oss om Du skriver ”ja” på den raden.

Vi bifogar ett frankerat kuvert till Dig och hoppas att Du skickar tillbaka enkäten ifylld till oss inom några dagar eftersom vi har för avsikt att sammanställa enkäten i början av nästa vecka.

Stort tack på förhand för Din medverkan!

Vid frågor kan Du nå oss på telefon nummer nedan:

Med vänliga hälsningar

Jessica Ivarsson 0730670002

Maria Olofsson 0705193136

BILAGA 5

Enkät till ungdomar som avbrutit barn och fritidsprogrammet på gymnasiet.

Enkäten riktar sig till personer som avbrutit sina studier på barn- och fritidsprogrammet.

Kön: man kvinna

1. Har du svenska som modersmål? Ja Nej

2. Om nej, när kom du till Sverige?.....

3. Vilket av dina gymnasieval kom du in på?

Mitt förstahands val.....

Mitt andrahands val.....

Mitt tredjehands val.....

4. Varför valde du barn- och fritidsprogrammet?
(ange flera alternativ)

Eget intresse.....

Kompisar som rekommenderade bildningen.....

Har kompisar som går på utbildningen.....

Har kompisar som jobbar med yrket.....

Har föräldrar som jobbar med yrket.....

Andra släktingar som jobbar med yrket.....

Andra vuxna i din närhet som rekommenderade utbildningen.....

Studie – och yrkesvägledare påverkade mig.....

Annat _____

5. Var du på enskilt samtal hos din studie- och yrkesvägledare inför ditt gymnasieval?

- Ja.....
- Nej.....
- Vet ej.....

6. Om ja på fråga 5, fick du den hjälp du behövde av studie- och yrkesvägledaren inför ditt gymnasieval?

- Ja.....
- Nej.....
- Vet ej.....

7. Om nej på fråga 5, vad kunde ha varit bättre tycker du?

- Mer information om andra gymnasieutbildningar.....
- Mer information om barn- och fritidsprogrammet.....
- Mer tid för samtal.....
- Mer hjälp i form av vägledning inför gymnasievalet.....
- Annat.....

8. Vilka synpunkter hade dina föräldrar om ditt gymnasieval?

- De tyckte jag fick bestämma.....
- De tyckte jag skulle valt ett annat program.....
- De stöttade mig i mitt val.....

Annat _____

**9. Vad har dina föräldrar för utbildning?
(den högsta utbildningen ska anges)**

- Båda har grundskoleutbildning.....
- Båda har gymnasieutbildning.....
- Båda har eftergymnasial utbildning.....
- En av mina föräldrar har eftergymnasial utbildning.....
- En av mina föräldrar har gymnasium och en har grundskola.....
- Vet ej.....

10. Under vilket år avbröt du dina studier på barn- och fritidsprogrammet?

- Första året.....
- Andra året.....
- Tredje året.....

**11. Vilka var de viktigaste orsakerna till att du avbröt studierna på barn- och fritidsprogrammet?
(kan ange fler alternativ)**

- Det var ett felval.....
- Det var inte mitt förstahandsval.....
- Utbildningen var inte som jag hade önskat.....
- Jag kom in på ett annat program.....
- Programmet var inte som jag trodde.....
- Jag var skoltrött.....
- Jag fick arbete.....

Annan orsak _____

12. Hade något av följande saker underlättat för dig att fortsätta dina studier?

Mer vägledning inför gymnasievalet.....

Mer stöd i undervisningen på gymnasiet.....

Bättre betyg i grundskolan.....

Mer information om barn- och fritidsprogrammet.....

Mer information om yrket.....

Annat _____

13. Hur gjorde du när Du började fundera på att avbryta dina studier på barn- och fritidsprogrammet?

Kontaktade min lärare/mentor.....

Kontaktade skolans studie- och yrkesvägledare.....

Kontaktade skolans sjuksköterska /kurator.....

Pratade med föräldrarna.....

Pratade med mina kompisar.....

Kommer inte ihåg.....

Annat _____

14. Fick du något stöd i dina funderingar på att stanna kvar eller avbryta studierna?

Jag fick stöd av min lärare/mentor.....

Jag fick stöd av studie – och yrkesvägledaren.....

Jag fick stöd av mina föräldrar.....

Jag fick stöd av mina kompisar.....

Jag fick inget stöd.....

Annat _____

15. Vad gjorde att du till slut hoppade av?

- Det var fel gymnasieutbildning.....
- Jag var skoltrött.....
- Jag trivdes inte med klasskamraterna.....
- Jag trivdes inte med skolan.....
- Jag tyckte att skolarbetet var för svårt.....
- Jag ville göra något annat.....

Annat _____

16. Anser Du att det var rätt beslut att avbryta studierna?

- Ja.....
- Nej.....
- Vet ej.....

Kommentarer: _____

17. Vad gör du i dag?

- Läser på annat gymnasieprogram.....
- Läser på folkhögskola / vuxenutbildning / annan utbildning.....
- Jag arbetar.....
- Jag är arbetslös.....

Annat _____

Är du intresserad av att hjälpa oss ytterligare i vårt examensarbete genom att delta vid en intervju där ovanstående frågor kan utvecklas?

I så fall är vi tacksamma för om Du uppger Ditt namn och telefonnummer nedan så att vi kan höra av oss till dig.

STORT TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

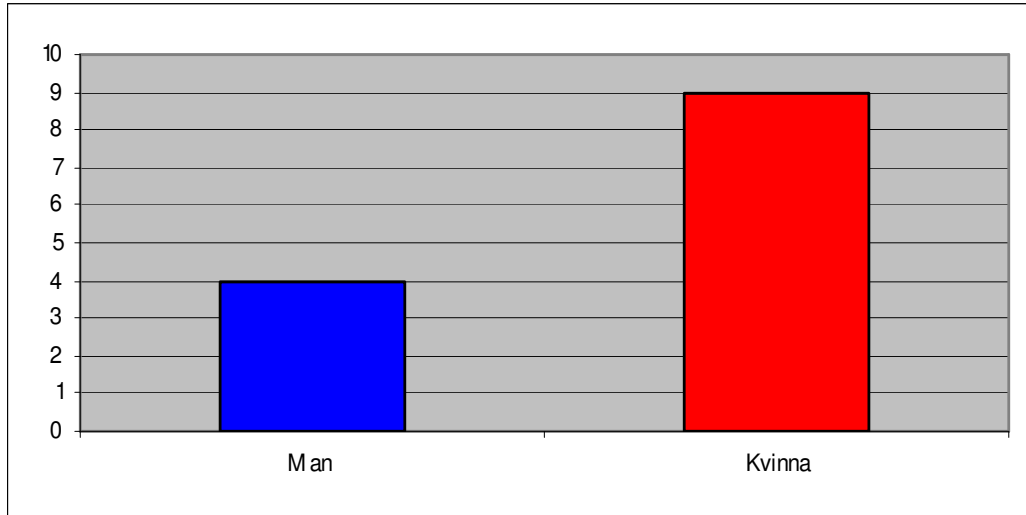
/Maria & Jessica

BILAGA 6

Enkät svar

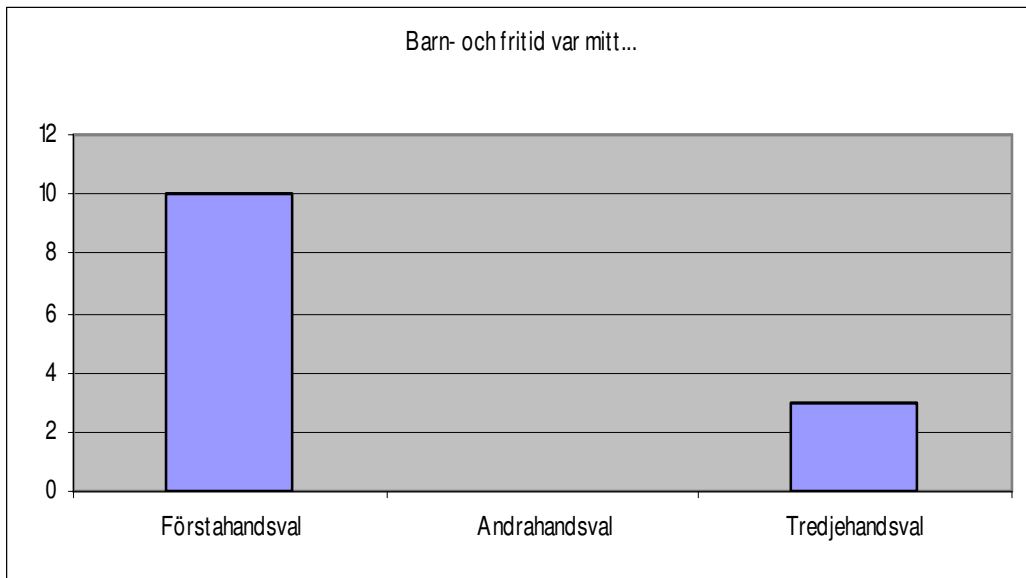
Vi har valt att redovisa de svar vi fått från enkäten i form av diagram med kommentarer under och vi kommer här att redovisa svaren utefter de frågor som vi ställde i enkäten.

1.

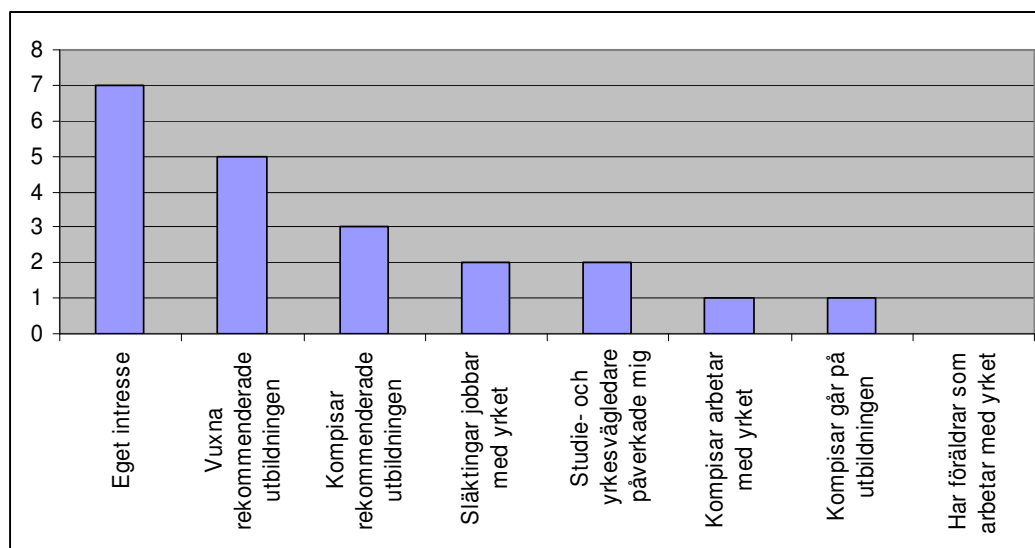
Kommentar: Vår enkätundersökning omfattas av 9 kvinnor och 4 män.

2.

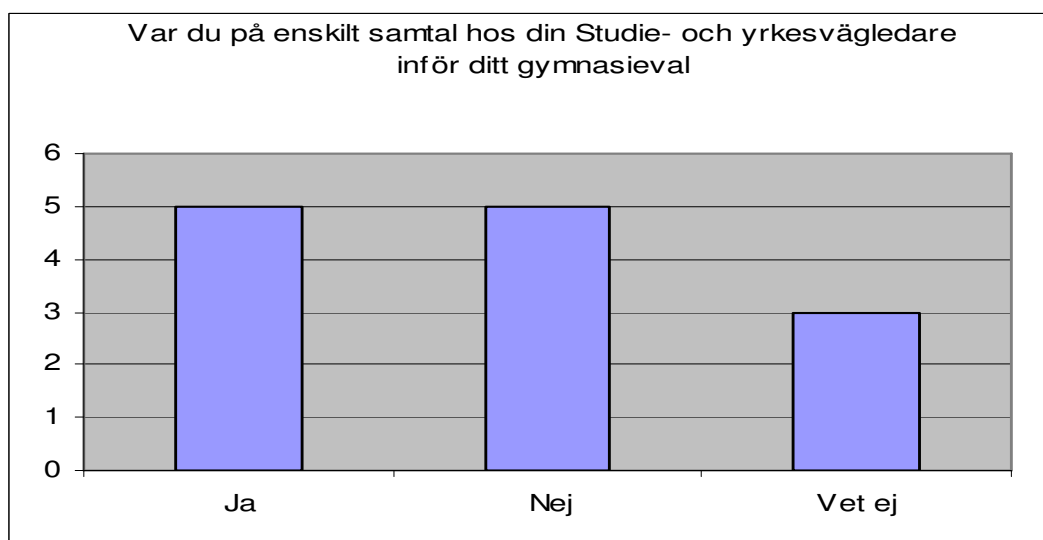
Kommentar: Svaret på denna fråga visar att 10 stycken hade Barn- och fritidsprogrammet som sitt förstahandsval, vilket är övervägande av de tillfrågade, inte någon hade BF som andrahandsval och att 3 stycken hade Barn- och fritidsprogrammet som sitt tredjehandsval.

3.

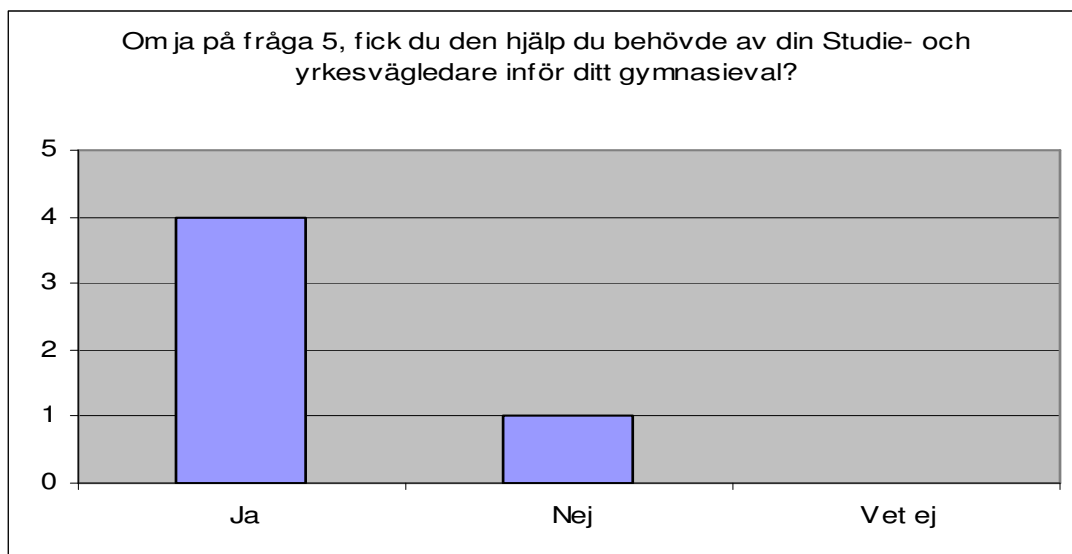
Kommentar: De flesta, 7 stycken, uppgav att de valt BF av eget intresse och 5 stycken hade vuxna i sin närhet som rekommenderat utbildningen. 3 stycken uppgav att kompisar rekommenderat utbildningen, 2 ungdomar hade haft släktingar som arbetar med yrket och 2 uppgav att Studie- och yrkesvägledaren hade påverkat dem. Kompisar som går utbildningen och föräldrar som arbetar med yrket fick vardera svaret.

4.

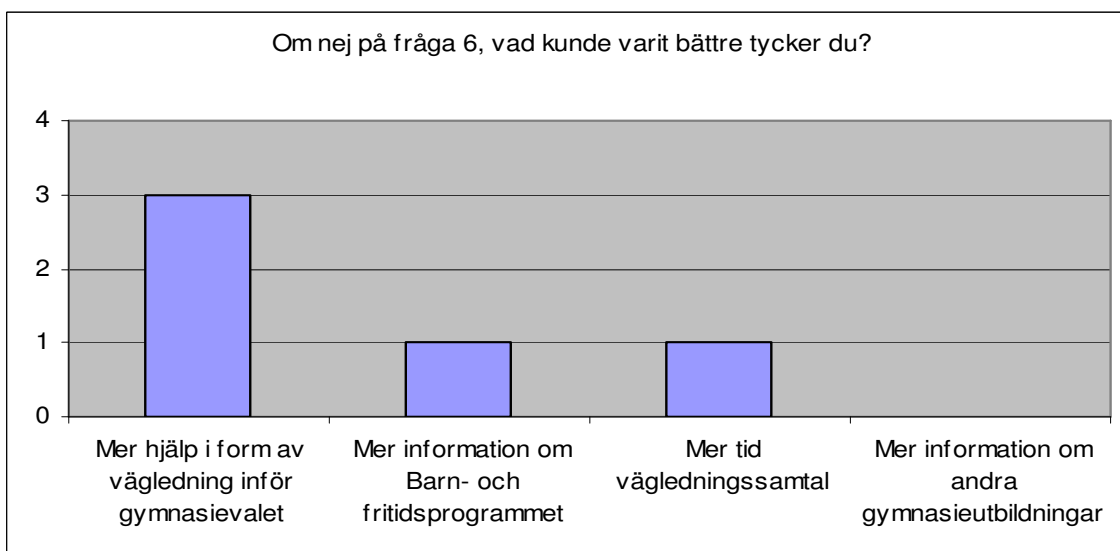
Kommentar: Av de 13 svaren hade 5 stycken angett att de hade varit på enskilt samtal hos sin Studie- och yrkesvägledare och att lika många, 5 stycken, inte hade varit på enskilt samtal. 3 stycken hade svarat att de inte visste.

5.

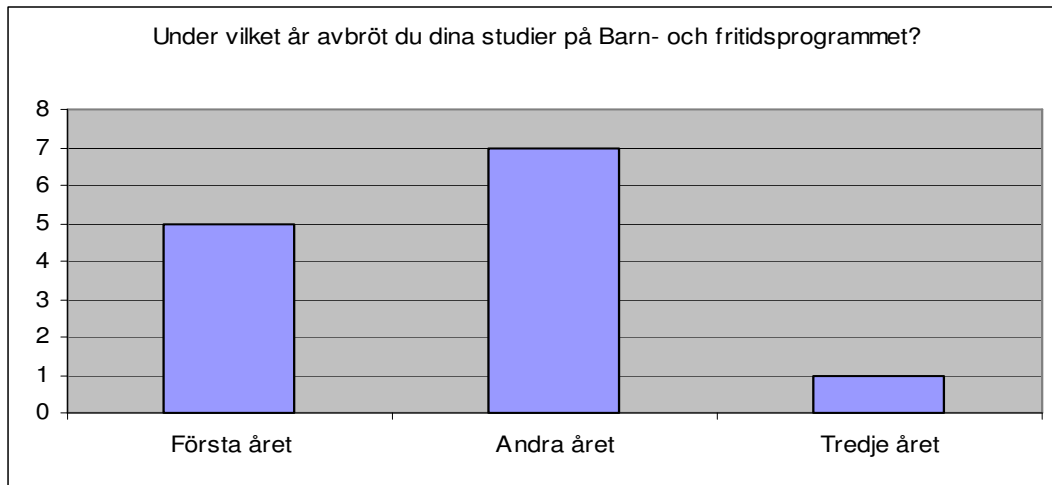
Kommentar: 4 av de tillfrågade uppgav att de tyckte att de fick den hjälp de behövde av sin studie- och yrkesvägledare och 1 uppgav att inte fått den hjälp som behövdes.

6.

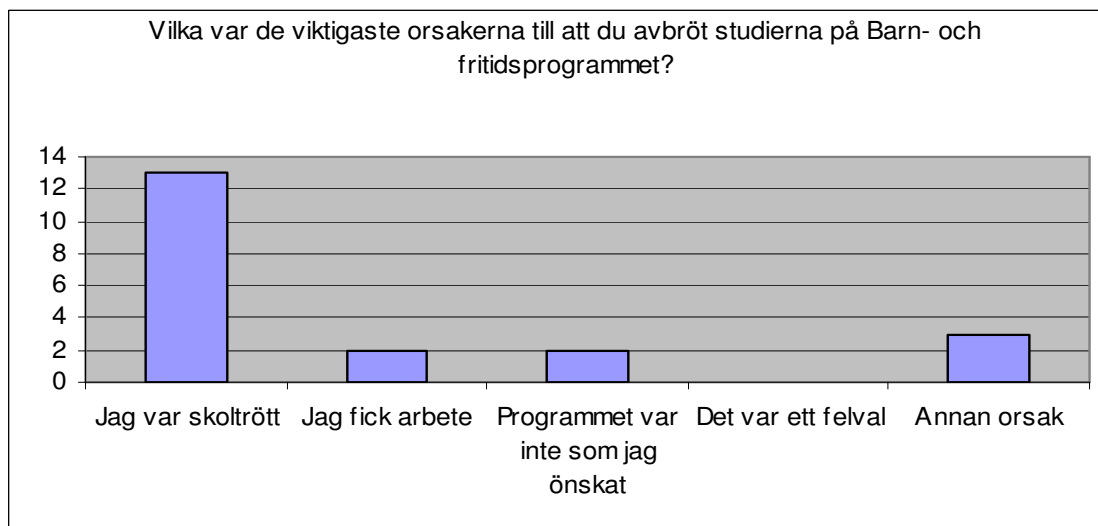
Kommentar: De som svarat nej på fråga 6 angav att de hade behövt mer hjälp i form av vägledning inför sitt gymnasieval, 1 efterfrågade mer information om BF och 1 hade önskat mer tid för vägledningssamtal.

7.

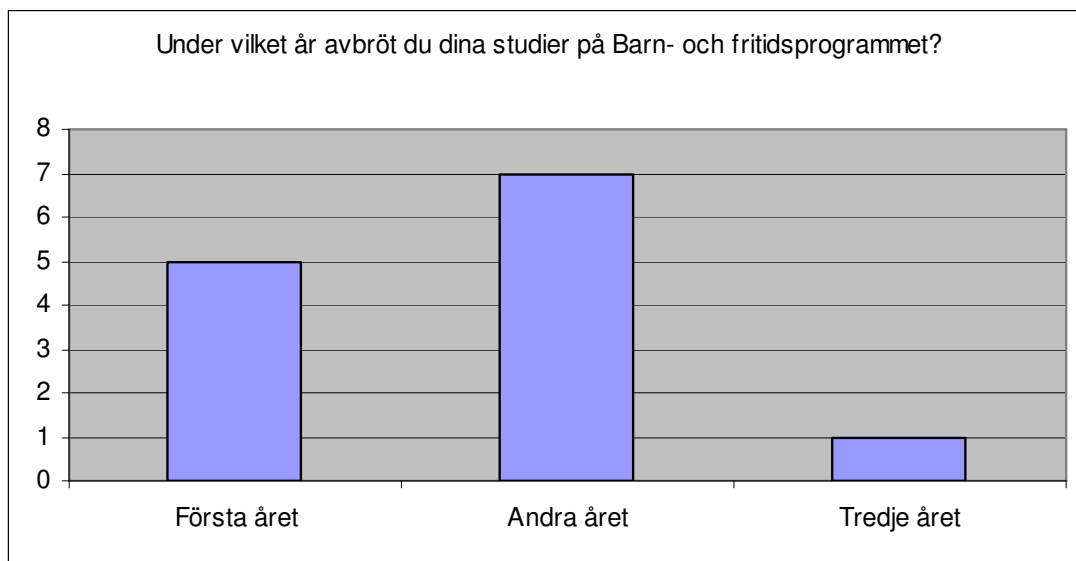
Kommentar: 5 stycken svarade att de avbrutit sina studier på BF första året och 7 stycken hade avbrutit andra året och en hade avslutat det tredje året.

8.

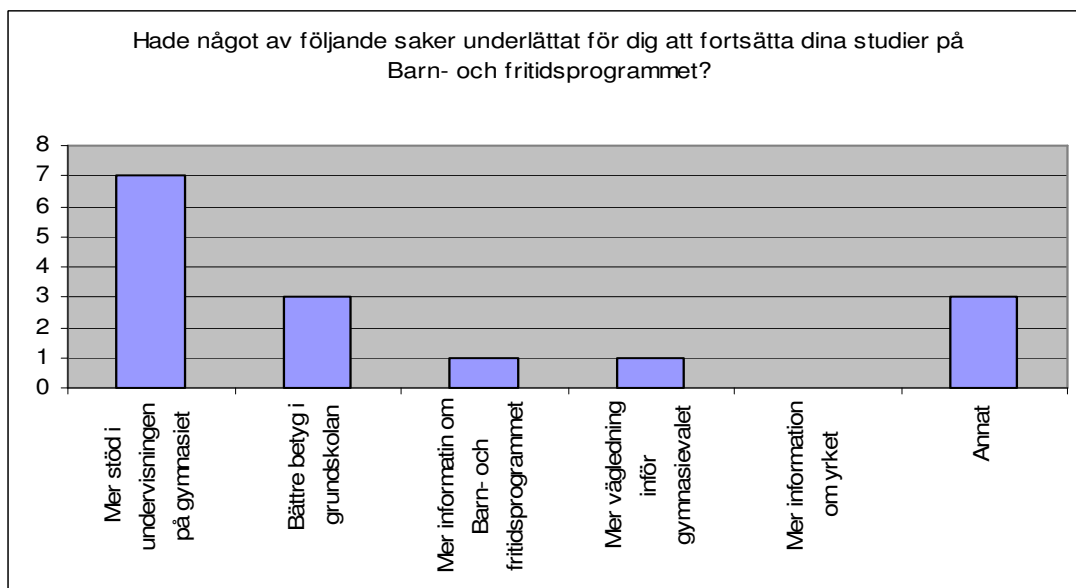
Kommentar: Alla tillfrågade hade uppgivit att de avslutat sina studier på grund av skoltrötthet, 2 stycken hade svarat att de fick arbete och 2 stycken hade svarat att programmet inte var som de trodde. Ingen hade angett felval som orsak men 3 stycken hade angett annan orsak vilket var att de inte kom överrens med lärarna och en mätte dåligt.

9.

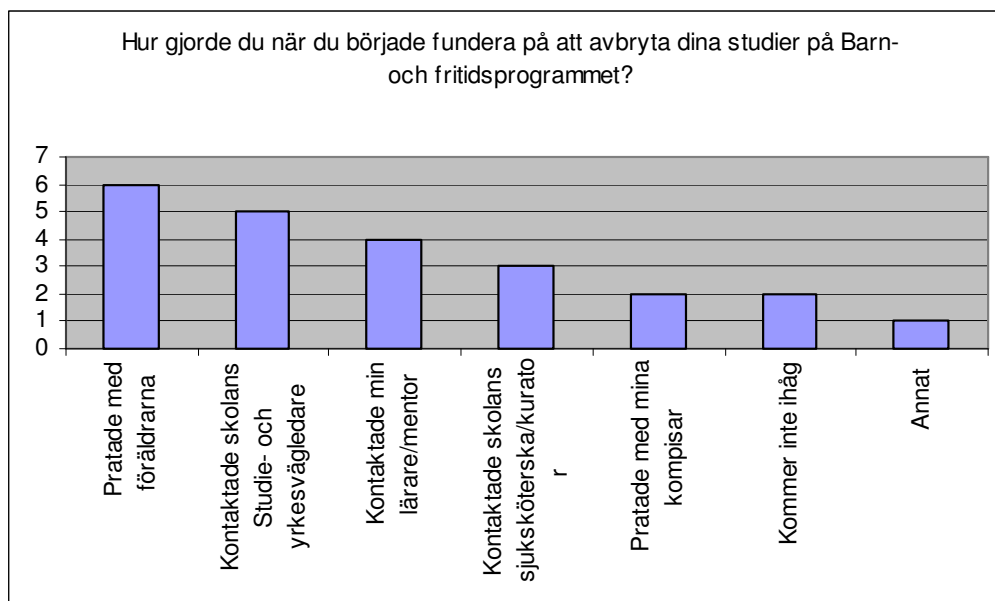
Kommentar: Majoriteten av de tillfrågade, 7 stycken, hade avbrutit sina studier under det andra året på utbildningen, 5 hade avbrutit under det första året och 1 hade avbrutit under det tredje året.

10.

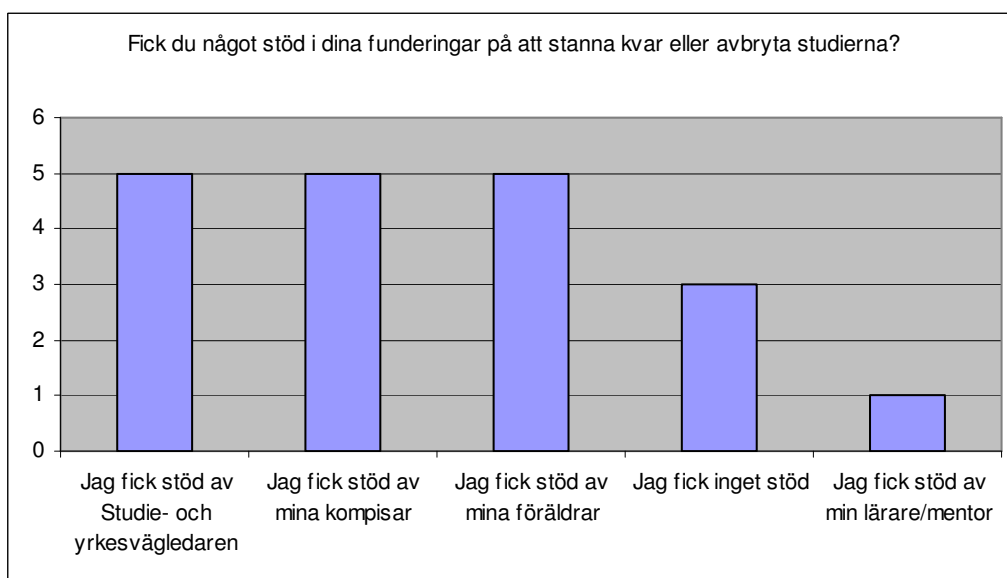
Kommentar: 7 stycken hade svarat att de hade velat ha mer stöd i undervisningen och 3 stycken hade önskat att de hade haft bättre betyg i grundskolan. Mer information om BF och mer vägledning inför gymnasiet fick vardera ett svar var men mer information om yrket inte hade fått några svar alls. 3 stycken hade fyllt i annat och där skrivit att de hade önskat bättre skola och bättre lärare.

11.

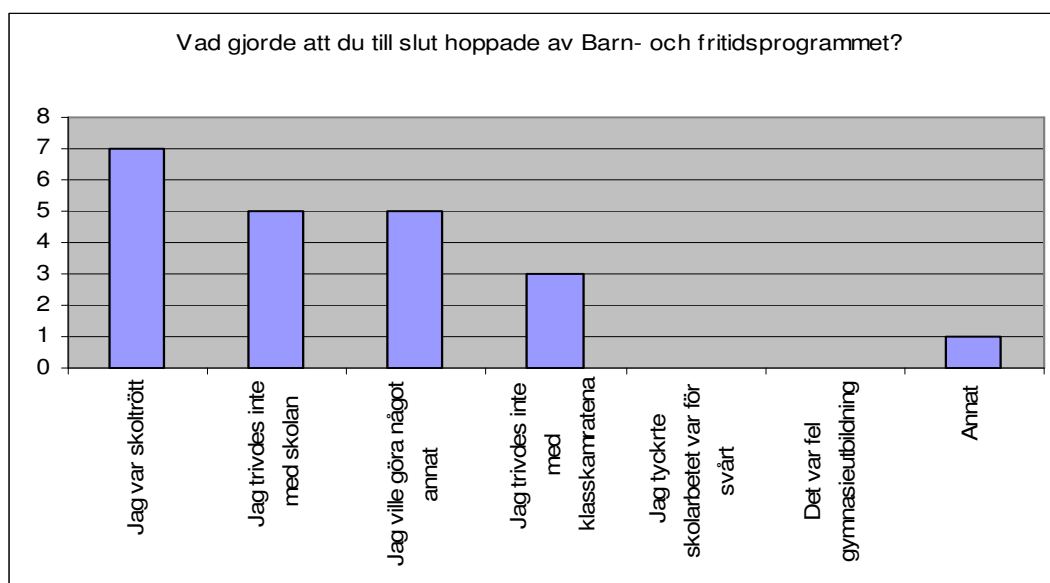
Kommentar: 6 av ungdomarna hade angett att de pratat med föräldrarna, 5 angav att de kontaktat Studie- och yrkesvägledare och 4 stycken hade kontaktat sin lärare/mentor. 3 stycken kontaktade sjuksköterska/kurator på skolan, 2 angav att de hade pratat med kompisar och lika många svarade att de inte kom ihåg. 1 hade angett annat och då skrivit att den kontaktat skolans rektor.

12.

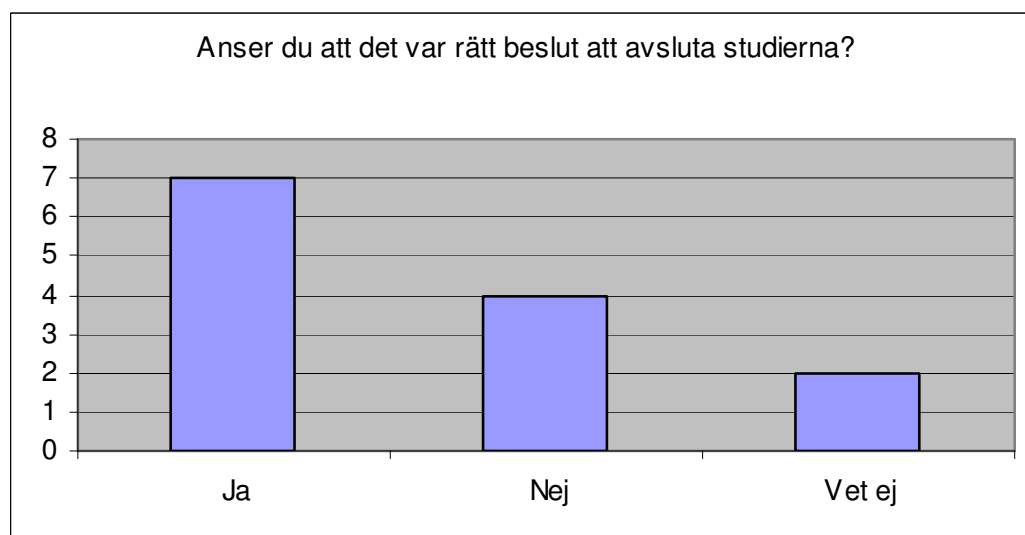
Kommentar: Stöd av studie- och yrkesvägledare, stöd av kompisar och stöd av föräldrar fick lika många svar, 5 svar vardera. 3 stycken angav att de inte fått något stöd och 1 hade fått stöd av lärare/mentor.

13.

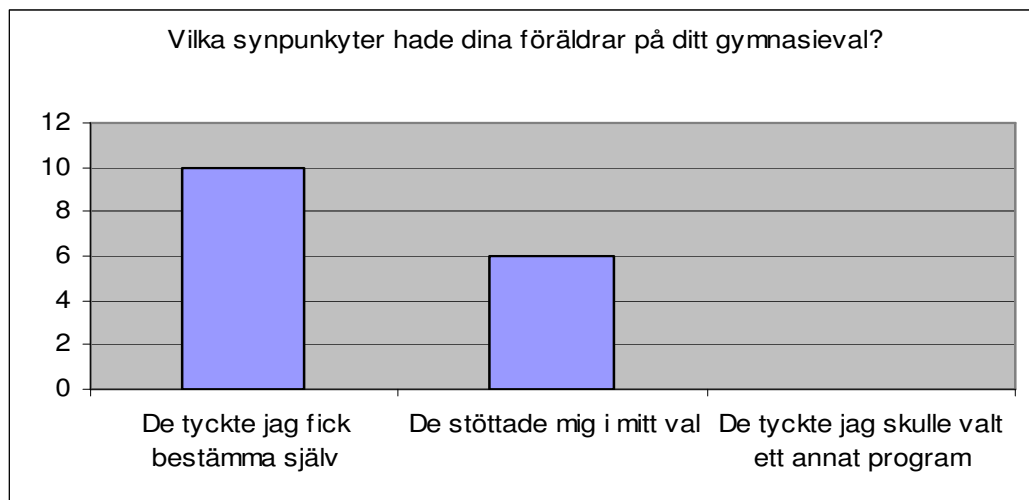
Kommentar: Majoriteten av de tillfrågade, 7 stycken, angav skoltrötthet som den främsta orsaken. De som inte trivdes med skolan och de som ville göra något annat var lika många, 5 stycken. 3 stycken svarade att de inte trivdes med klasskamraterna men ingen angav att skolarbetet var för svårt eller att det var fel gymnasieutbildning. 1 hade anggett annat som svar och där skrivit att den inte gillat praktiken.

14.

Kommentar: 7 stycken av de tillfrågade svarade att de var nöjda med sitt beslut att avbryta sina studier på BF och 4 stycken var det inte medan 2 stycken hade uppgivit att de inte visste.

15.

Kommentar: 10 stycken svarade att föräldrarna ansåg att ungdomarna fick bestämma själva och 6 stycken kände att de blev stöttade i sitt val. Ingen angav att föräldrarna tyckte att de skulle ha valt ett annat program.